

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК БАЛЕТМЕЙСТЕРА З ХУДОЖНИКОМ ТА КОМПОЗИТОРОМ ПІД ЧАС СТВОРЕННЯ ХОРЕОГРАФІЧНОГО ТВОРУ

Анотація. У цій статті наведено приклади роботи балетмейстера з композитором та художником під час створення хореографічного твору, як вони поєднують свої професійні знання, доповнюють одне одного, допомагають у творчій роботі, а також підкреслюють невеликі помилки, чим вдосконалюють спільну творчу роботу. Досліджено алгоритми роботи балетмейстера, композитора та художника під час постановки балету або танцювального номеру, у яких детально описано, яку роботу повинен виконувати кожен з них на певному етапі створення вистави. Проаналізовано роботу балетмейстера, який створює танцювальну основу спектаклю, композитора, який музично надає настрій та характер рухів, а також підкреслює кожен позу та паузу у танці та художника завдяки якому створений хореографічний твір набуває дивовижних барв не лише у костюмах та бутафорії, але й потужного оформлення сценічними декораціями та світлом, завдяки чому спільна робота набуває завершеного вигляду.

Ключові слова: балетмейстер, художник, композитор, танець, балет, музика.

Popovich Anna, Kundys Ruslan, Tarasyuk Oleksander
Ivan Franko National University of Lviv

RELATIONSHIP BETWEEN A BALLET MASTER AND AN ARTIST AND COMPOSER DURING THE CREATION OF A CHOREOGRAPHIC WORK

Summary. This article provides examples of the choreographer's work with the composer and artist in creating a choreographic work, how they combine their professional knowledge, complement each other, help in creative work, and emphasize small mistakes, which improve joint creative work. The question of how a composer helps a choreographer to create and change certain dance movements in relation to music, so that they would be harmoniously combined with a musical score in creative work, is analyzed. Algorithms of work of a choreographer, composer and artist during the staging of a ballet or dance number are studied, in which it is described in detail what work each of them should perform at a certain stage of creating a performance. The work of a choreographer who creates the dance basis of a performance, whose task is to build a dance or the whole performance in such a way as to maintain and increase the audience's interest, is analyzed, and an important component such as success in a profession that depends on education, a talent that is honed all his life. Talented performers are not always good choreographers. It also describes the work of the composer, who musically gives the mood and character of movements, as well as emphasizes every pose and pause in the dance, whose task is to feel the choreographer's idea and create music that would fully reflect the opinion of the choreographer and help him bring choreography to life. The work of a composer who creates a musical score of ballet, given its theatrical affiliation, due to the stage action and genre nature of the performance. The material of the artist's works is also provided, thanks to which the created choreographic work acquires amazing colors not only in costumes and props, but also powerful design with stage decorations and light, thanks to which the joint work acquires a complete look. artist increases significantly than in solving problems related to the design of a concert number, concert program, but this does not mean that in the latter case, the creative task is easier.

Keywords: choreographer, artist, composer, dance, ballet, music.

Постановка проблеми. При створенні балетного спектаклю робота балетмейстера залежить не лише від вміння створити хореографію та сюжет, але й в обов'язковому порядку співпрацювати з художником та композитором, адже без їхнього втручання у творчу роботу, хореографічний твір не набуде цілісності та завершеності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про роботу балетмейстера, композитора та художника при постановці хореографічного твору розглядають у своїх дослідженнях та працях такі автори: Ванслов В.В. [1], Захаров Р.В. [3], Петренко Е.А. [5], Смірнов І.В. [6].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідженнями публікацій відомих авторів на тему роботи балетмейстера, художника та композитора під час створення хореографічного спектаклю, а також опису плану їх спільної роботи підтверджується актуальністю дослідженої теми. Головним чином

у хореографічному мистецтві вивчення питань із взаємозв'язку роботи усіх творчих особистостей під час постановки хореографічного твору є досить актуальним, і вважається недостатньо вивченим.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження роботи творчих особистостей таких як: балетмейстер, художник та композитор, які співпрацюють одне з одним, тим самим доповнюють та допомагають роботі кожного з них, а також особистий професійний внесок індивідуальної роботи.

Виклад основного матеріалу. Під час створення хореографічного твору або балетного спектаклю головною і ключовою ланкою є не лише робота балетмейстера, але й робота художника та композитора та їхній взаємозв'язок один між одним. Завдяки їхній злагодженій роботі залежить успіх і подальше існування хореографічного твору.

Слово «балетмейстер» означає «майстер балетно-го спектаклю». Балетмейстери працюють в оперно-балетних театрах, а також в театрах музичної комедії, на естраді, в ансамблях класичного і народного танцю, створюють бальну хореографію. Одні створюють великі балети, інші їх репетирують, ведуть педагогічну роботу. Балетмейстер – творець великих хореографічних творів – повинен володіти знаннями і здібностями режисера-постановника драматургічно-цільного спектаклю [3, с. 11].

Балетмейстер є ідейно-творчим керівником колективу. Успіх в професії залежить від освіти, рівня культури, таланту, який шліфується все життя. Далеко не завжди талановиті виконавці бувають хорошими балетмейстерами.

Завдання балетмейстера полягає ще й в тому, щоб вибудувати танець або весь спектакль таким чином, щоб підтримувати і підвищувати глядацький інтерес. Самі по собі танцювальні рухи – це всього лише механічні вправи, набір поз, які нічого не скажуть глядачеві, вони лише продемонструють гнучкість тіла виконавця, а говорити вони будуть тільки в тому випадку, якщо постановник наповнить їх думкою і почуттями і допоможе артисту вкласти в них ще й його душу [8].

Створення нового хореографічного твору процес багатоступеневий, що вимагає спільних зусиль представників різних творчих професій. І першими в цьому ланцюзі художницьких контактів, необхідних при створенні танцю, хореографічної сцени, вистави, можна назвати контакт композитора і балетмейстера. Перш ніж розглядати форми творчого спілкування автора музики і автора танцювально-сценічної партитури, слід сказати про значення та місце музики в хореографічному жанрі, про принципи і методи її використання в постановочній роботі. Танцювальне мистецтво і музика пов'язані багатьма нитками. Музика дає пластиці ритмічну основу, вона визначає її емоційний лад, характер, образну виразність. Про музику справедливо кажуть, що вона душа танцю [2, с. 35].

Значення музики в народженні хореографічного твору відзначали багато видатних хореографів. «Між музикою і танцем ... існує найтісніший зв'язок, а тому балетмейстер безсумнівно отримує для себе істотну користь, якщо буде знайомий з цим мистецтвом практично: це завжди дозволить йому ясніше висловити композитору свій задум ... Хороша музика повинна живописати, повинна говорити. ... Відгукуючись на неї, танець стає як би ехом, слухняно повторює слідом за нею все те, що вона вимовляє», – писав Ж.Ж. Новер [2, с. 35].

Одним з основних виражальних засобів в балеті є музика. Вона є душею танцю. Це базова основа балету, на якій народжуються образи, сюжет, хореографічні монологи, діалоги, мізансцени, танцювальні рухи. Музика безпосередньо впливає на драматургію балету, яка також є основним виразним засобом хореографічного мистецтва. Кожен балетмейстер прагне до збігу музичної та хореографічної драматургії. «Органічний синтез музики і хореографії в балеті стає можливим завдяки спорідненості образної природи цих мистецтв» [1, с. 33].

Завданням композитора є відчувати балетмейстерський задум і створити таку музику, яка б

стовідсотково відобразила думку балетмейстера і допомогла йому втілити хореографію в життя. Важливим фактором спроможності вистави є єдність концепцій композитора і хореографа, стилю та образного характеру музики і танцю. Музика, підкреслюючи риси хореографічного твору, не повинна трансформуватися в танець буквально і перетворюватися в його структурно-ритмічну копію, бо це може нашкодити образності та драматургічному змісту музично-хореографічного твору. Так, композитор створює музичну партитуру балету, враховуючи її театральну приналежність, обмовлену сценічною дією і жанровою природою спектаклю. Хореограф в свою чергу орієнтується на особливості музичного матеріалу, що є невід'ємною рисою культури танцю, яка визначає його внутрішню музичність [5, с. 2].

Таким чином, танець пов'язаний з музикою як по лінії емоційно-змістовної, так і ритмічно-структурної. Що це означає? Нескінченні суперечки, що виникають з приводу різних формулювань: «Танець, поставлений на музику», «в музику» і «по музиці» або «танець і є сама музика» тощо. Здається, що вони не несуть особливого змісту. Більш важливим є суперечка про те, чи існує танець без музики або не існує? Наприклад, найбільший радянський теоретик В.В. Ванслов, більше за інших приділяють в своїх працях уваги розробки даної проблеми, пише, що «вже найпростіший танець, як ми бачимо, не існує без музики, яка дає йому емоційну і ритмічну основу» [1, с. 22].

Тільки повне розуміння, творча узгодженість зусиль композитора і балетмейстера сприяють створенню хореографічного твору, цілісного за художнім задумом, спрямованості, з музично-пластичного мови, по неподільності видимого і чутного образів. І хоча про форму співдружності композитора і балетмейстера при постановці нового номера або спектаклю висловлюються різні точки зору, практика показує, наскільки плідно повне взаєморозуміння між ними. Прикладів тому чимало [9].

Таким чином, синтез музики і танцю в балетному мистецтві відіграє найголовнішу роль і впливає на довершеність форм, структурне наповнення композиції, побудову архітекtonіки, розкриття задуму, створення хореографічних образів. Саме музика надає можливість балетмейстеру творити шедеври балетного мистецтва, надихати глядача на сприйняття прекрасного [4, с. 100].

Створення хореографічного твору вимагає творчого праці, таланту не тільки балетмейстера і акторів, не тільки композитора, а й художника. Найбільш об'ємна, багатозначна робота художника саме над балетним спектаклем, так як тут він створює і декораційне оформлення, і ескізи костюмів, працює над світловою партитурою. При вирішенні ж концертного номера, концертної програми художник створює ескізи костюмів і світлову партитуру, рідше – деталі оформлення, бутафорію, реквізит, тобто виконує частину своєї роботи над постановкою балетного спектаклю. Відправною точкою в роботі художника над хореографічним спектаклем є задум балетмейстера, який, спираючись на музику, прагне виявити і розкрити драматургію твору в пластичних образах. І художник засобами свого мистецтва

покликаний сприяти цьому. Він однодумець драматурга (лібретиста), балетмейстера, композитора, бере активну участь в творчому процесі народження хореографічного твору [6, с. 177].

При створенні балету важлива роль відводиться художнику. Співпраця двох митців розпочинається з перших етапів роботи над спектаклем. Художник-митець виступає в цьому напрямі як стенографіст балетного спектаклю, а монументальне образотворче мистецтво вступає в синтез мистецтв, завдяки яким народжується хореографічне сценічне дійство [4, с. 100].

Як правило, саме балетмейстер вирішує питання про запрошення того чи іншого художника. Керуватися тут слід тим, наскільки його стиль, манера, почерк, його ідейно-художня позиція близькі хореографу. Зауважимо також, що, як уже говорилося, при постановці цілого балетного спектаклю обсяг роботи у художника значно більше, ніж при вирішенні завдань, пов'язаних з оформленням концертного номера, концертної програми, але це аж ніяк не означає, що в останньому випадку творче завдання простіше. Балетмейстер знайомить художника з сюжетом вистави, описує час і місце дії, якими вони йому видаються, пояснює ідею твору, описує основні образи героїв, як вони будуть розвиватися в ході вистави, висловлює свої міркування з приводу планування сцени. Важливо, щоб художник перейнявся задумом балетмейстера і, розвиваючи його, запропонував своє образотворче рішення вистави. Звернемося до книги В. Риндіна. «Висока людська культура допомагає творити майстру будь-якого фаху, – пише він, – а театральний художник, позбавлений високої культури, взагалі не може працювати, так як опускається до ремісничого рівня. Живопис і драматургія – цими двома невід'ємними від професії театральних художників областями далеко не обмежується коло його знань. Література, музика, поезія, живопис – все це повинен знати театральний художник [6, с. 178].

Художник знайомиться і з музичним матеріалом майбутнього хореографічного твору, що дає йому можливість проникнути в зміст твору, в його стиль, характер. Бувають випадки, коли композитор ще не завершив свою роботу, тоді слід познайомити художника хоча б з фрагментами. Завдання балетмейстера, композитора і художника – діяти в одному напрямку, вирішувати єдине завдання, кожен засобами свого мистецтва.

Після ознайомлення художника до задуму твору, з музичним матеріалом починається наступний етап його роботи – вивчення епохи,

в яку відбувається дія, літературних, іконографічних джерел. І тут художник і балетмейстер трудяться паралельно. У них – одні й ті ж відправні точки творчого процесу, єдина і його кінцева мета, однак кожен з них знаходиться при цьому в руслі специфіки свого мистецтва. В ході цієї дуже клопіткої і трудомісткої роботи відбуваються зустрічі балетмейстера з художником, а якщо є необхідність, то і з композитором. Обговорюються рішення окремих сцен, епізодів, актів майбутньої вистави, що допомагає пошукам найбільш доцільного, творчо цікавого художнього рішення. Пізніше буває важко визначити, хто подав ту чи іншу цікаву думку, підказав той чи інший постановочний прийом, іноді в ході таких творчих зустрічей балетмейстер змінює трактування окремих фрагментів. Одним словом, і тут, так само як і в роботі балетмейстера з композитором, йде процес взаємозбагачення, розвитку первісного задуму [6, с. 179].

Спільна робота балетмейстера і художника – важливий компонент у створенні хореографічного твору. Його успіх багато в чому залежить від їх взаєморозуміння, спільності ідейно-творчих позицій.

Висновки. Таким чином, балетмейстер є творцем хореографічних творів або балетних спектаклів, який повинен уміти володіти знаннями і здібностями режисера-постановника драматургічно-цілісного спектаклю, а також тісно співпрацювати з композитором та художником під час створення твору. Робота балетмейстера відіграє велику роль у постановці танцю та його втілення на сцені, але інша головна робота лишається на плечах його колег. Композитор завдяки своїй професійній діяльності допомагає балетмейстеру знайти своє натхнення для створення хореографії завдяки музичній партитурі, яка може бути жвавою, напруженою, веселою, сумною в залежності від сюжету балету та його образів, саме завдяки композитору постановник має змогу створити певний рух чи позу на той чи інший музичний акцент. Але дійство, на думку балетмейстера та композитора, не може існувати без роботи художника, який доповнює образи персонажів костюмами та реквізитом, сцену наповнює дивовижними декораціями які зображають епоху того чи іншого століття, завдяки чому хореографічний твір набуває істинної завершеності створеного балету. Тому взаємозв'язок під час роботи над створенням яскравого та неповторного хореографічного твору цих професій є ключовим моментом, адже допомагаючи та доповнюючи один одного, вони створюють цілісний та закінчений вигляд спектаклю.

Список літератури:

1. Ванслов В.В. О музыке и балете. Москва : Памятники исторической мысли, 2007. 332 с.
2. Галимжанова А.М. Балетмейстер – создатель хореографического произведения : дис. канд. искусствоведения : 51.03.02. Челябинск, 2017. 71 с.
3. Захаров Р.В. Сочинение танца. Страницы педагогического опыта. Москва : Искусство. 1983. 237 с.
4. Мерлянова О.А. Про синтез різних видів мистецтв в балетному театрі. *Глея: науковий вісник*. 2019. Вип. 145(2). С. 99–102.
5. Петренко Е.А. Синтез музыки и танца как традиция русского балета. *Вестник Челябинской государственной академии культуры и искусств*. № 1(13). 2008. С. 57–63.
6. Смирнов И.В. Искусство балетмейстера : Учеб. пособие для студентов культ.-просвет, фак. вузов культуры и искусств. Москва : Просвещение, 1986. 192 с.
7. Уральская В.И. Рождение танца. Москва : Сов. Россия, 1982. 144 с.
8. Балетмейстер – це хто? Відомі балетмейстери світу, 2019. URL: <https://ukr.mainstreetartisans.com/4187676-choreographer-who-is-this-famous-choreographers-of-the-world> (дата звернення: 25.11.2020).
9. Искусство балетмейстера. URL: <https://studfile.net/preview/4198739/> (дата звернення: 25.11.2020).

References:

1. Vanslov V.V. (2003). O muzyke i balete [About music and ballet]. Moskva: Pamyatniki istoricheskoy mysli, p. 332.
2. Galimzhanova A.M. (2017). Baletmeyster – sozdatel' khorograficheskogo proizvedeniya [Choreographer – creator of a choreographic work]: dys. kand. iskusstvovedeniya: 51.03.02. Chelyabinsk, p. 71.
3. Zakharov R.V. (1983). Sochineniye tantsa. Stranitsy pedagogicheskogo opyta [Composition of the dance. Pages of pedagogical experience]. Moskva: Iskusstvo, p. 237.
4. Merlyanova O.A. (2019). Pro sintez riznykh vydiv mystetstv v baletnomu teatri [On the synthesis of different arts in ballet theater]. *Hileya: naukovyy visnyk*, vol. 145(2), pp. 99–102.
5. Petrenko Ye.A. (2008). Sintez muzyki i tantsa kak traditsiya russkogo baleta [Synthesis of music and dance as a tradition of Russian ballet]. *Vestnik Chelyabinskoy gosudarstvennoy akademii kul'tury i iskusstv*, vol. 1(13), pp. 57–63.
6. Smirnov I.V. (1986). Iskusstvo baletmeystera [Art of a ballet master]: Ucheb. posobiye dlya studentov kul't.-prosvet, fak. vuzov kul'tury i iskusstv. Moskva: Prosveshcheniye, p. 192.
7. Ural'skaya V.I. (1982). Rozhdeniye tantsa. Moskva: Sov. Rossiya, p. 144.
8. Baletmeyster – tse kto? Vidomi baletmeystery svitu [Who is a choreographer? Famous choreographers of the world], 2019. URL: <https://ukr.mainstreetartisans.com/4187676-choreographer-who-is-this-famous-choreographers-of-the-world> (accessed 25 November 2020).
9. Iskusstvo baletmeystera [Art of the choreographer]. URL: <https://studfile.net/preview/4198739/> (accessed 25 November 2020).